

Předcházení úrazům a nemocem u pracovníků úklidu

Pracovníci úklidu jsou zaměstnáváni ve všech odvětvích průmyslu a na všech pracovištích, ať už se jedná o hotely nebo nemocnice, továrny nebo zemědělské podniky. Svou práci vykonávají v budovách i venku, mj. i ve veřejných prostorech. Často pracují v nočních či v brzkých ranních hodinách, mnohdy sami, přičemž úklid, který zajišťují, může probíhat v nejrůznějších podmínkách. Jejich práce má navíc velký význam.¹

Pracovníci úklidu mohou být zaměstnáváni přímo, tzn. že svou práci vykonávají v provozovně svého zaměstnavatele, anebo ji mohou vykonávat na pracovišti provozovaném nějakou třetí stranou. Mohou být zaměstnáváni ve veřejných službách, v soukromých podnicích nebo to mohou být osoby samostatně výdělečně činné. Pracovníci mohou být rovněž zaměstnáváni na základě smlouvy s dodavatelem služeb a pracovat pak v průběhu týdne na větším počtu pracovišť. Smluvní či průmyslové úklidové práce představují odvětví, jímž procházejí miliony eur a miliony pracovníků v celé Evropě.

Většinu pracovníků úklidu tvoří ženy pracující na částečný úvazek. Významný podíl mezi těmito pracovníky mají příslušníci etnických menšin². Fluktuace je zde vesměs značná, což je dáno vysokým stupněm dočasných pracovních poměrů a krátkodobých pracovních smluv uzavíraných na dobu určitou³. Pracovníkům úklidu lze v rámci těchto demografických a zaměstnanostních vzorců jen obtížně zajistit bezpečnost a ochranu zdraví při práci.

O těchto E-facts

Pracovníky lze spíše než jako určité odvětví či skupinu nejlépe vymezit jejich úkolem. Mezi jejich běžné úkoly patří čištění povrchů – stírání, oprašování, vysávání, leštění podlah a pracovních povrchů – a běžné úklidové práce v domácnostech. Mezi úklidové práce mohou patřit i takové úkoly, jako je mytí oken či pouliční úklid, tato elektronická fakta jsou nicméně zaměřena na předcházení zdravotním rizikům, jimž jsou vystaveni placení pracovníci při běžných úklidových činnostech.

Účelem těchto elektronických fakt je informovat zaměstnavatele, vedoucí týmů, pracovníky i jejich zástupce, zejména v malých a středních podnicích, o nebezpečích spojených s prováděním úklidových prací a o tom, jak jim lze s ohledem na zdraví pracovníků předcházet. Je třeba poznamenat, že vzhledem k rozmanitosti pracovišť, na nichž pracovníci úklidu vykonávají svou práci, není možné věnovat se všem otázkám. Čtenáři by se měli seznámit s příslušnými

Předcházení úrazům a nemocem u pracovníků úklidu

právními předpisy platnými v jejich členských státech a v případě nejasností vyhledat další pomoc u příslušných orgánů.

Nebezpečí a rizika týkající se pracovníků úklidu

Nebezpečí a rizika, jimž jsou vystaveni pracovníci úklidu, se liší podle pracoviště, na kterém se provádí úklid. Druh pracoviště určuje, jaké:

- odpadní látky se odklízejí; například dřevěný prach z truhláren či krev v nemocnicích,
- povrchy se čistí; například betonové podlahy v průmyslových provozech či povrchy z leštěného kamene v úředních prostorách,
- čisticí látky se používají; například bělidla či rozpouštědla,
- pracovní zařízení se při úklidu používá.

Pracovníci úklidu mohou utrpět:

- zranění v důsledku uklouznutí, zakopnutí a pádu, zejména při práci s vodou,
- muskuloskeletální poruchy v důsledku provádění opakujících se činností či ruční manipulace,
- zdravotní újmu při styku s nebezpečnými látkami, ať už se jedná o látky odpadní, odstraněné při čištění, nebo látky používané jako čisticí prostředky,
- újmu vlivem psychologických problémů, jako je stres při práci, šikana nebo násilí,
- úrazy při používání pracovního zařízení, například skřípnutí prstů ve strojích či úrazy elektrickým proudem,
- v důsledku pracovních režimů, jako jsou pracovní směny či dlouhá pracovní doba.

Za zjištění a vyhodnocení potenciálního nebezpečí újmy na zdraví je odpovědný zaměstnavatel pracovníka úklidu a stejně tak i za stanovení preventivních opatření nezbytných k jeho předcházení, a není-li to možné, je odpovědný za snížení hrozícího rizika. Tento postup se nazývá hodnocení rizik.

Hodnocení rizik týkajících se pracovníků úklidu

Cílem postupu hodnocení rizik je zjištění všech rizik, která mohou způsobit újmu na zdraví pracovníků úklidu, a zavedení účinných opatření na ochranu těchto pracovníků. Za účelem ochrany pracovníků úklidu před úrazy a poškozením jejich zdraví musí zaměstnavatel vypracovat a převzít preventivní a zásahové strategie použitelné na celém pracovišti.

Zaměstnavatelé mají zákonnou povinnost chránit zdraví a bezpečnost své pracovní síly. Zaměstnavatel musí vyhodnotit bezpečnostní a zdravotní rizika pro celé pracoviště a postarat se o vyšší bezpečnostní a zdravotní úroveň pro všechny pracovníky (a všechny ostatní), kteří by mohli přijít k újmě. Pracují-li

Předcházení úrazům a nemocem u pracovníků úklidu

zaměstnanci dvou různých zaměstnavatelů společně, jejich zaměstnavatelé musí tuto práci koordinovat.

Správné hodnocení rizik by tudíž mělo být základem pro volbu pracovního zařízení a čisticích prostředků, osobních ochranných opatření, pro odbornou přípravu pracovní síly a organizaci práce spolu s majitelem či provozovatelem prostor určených k úklidu. Mělo by se zabývat všemi předepsanými pracovními úkony a mělo by odrazet, jakým způsobem se tyto pracovní úkony s přihlédnutím ke všem okolnostem skutečně provádějí. V zájmu toho, aby bylo zajištěno zohlednění všech aspektů této činnosti, měli by být do postupu hodnocení rizik začleněni pracovníci.

Nezapomeňte, že:

- nebezpečí může představovat cokoliv – pracovní materiály, zařízení, pracovní metody či postupy – co s sebou nese možnost způsobení újmy na zdraví,
- riziko je možnost – více či méně pravděpodobná – že u někoho k újmě na zdraví v důsledku tohoto nebezpečí skutečně dojde.

Hlavní zásady, na které je třeba při postupu hodnocení rizik brát zřetel, lze rozčlenit na řadu po sobě následujících kroků.

Krok 1: Identifikace nebezpečí a rizikových osob

Vytipovat věci, které se používají na pracovišti a které představují potenciální nebezpečí újmy na zdraví, a zjistit, kteří pracovníci mohou s těmito nebezpečnými věcmi přijít do styku. Vzhledem k rozmanitosti úklidových prací lze na tomto místě zmínit jen ta nejdůležitější nebezpečí. Při postupu hodnocení rizik je však podstatné zjistit, jaká nebezpečí by na daném pracovišti mohla způsobovat nejvážnější újmu na zdraví pracovníků.

Mezi nejdůležitější nebezpečí patří:

- uklouznutí, zakopnutí a pád na mokřem povrchu nebo vinou natažených elektrických kabelů,
- nebezpečné látky: čisticí prostředky, ale rovněž látky pocházející ze samotného provozu; například prach,
- biologická nebezpečí v podobě infekčních látek a vysávání; například alergenů roztočů,
- pracovní zařízení: zařízení, které je předmětem čištění, či naopak zařízení používané při úklidu jako pomůcka,
- muskuloskeletální poruchy v důsledku provádění opakujících se činností či ruční manipulace, zhoršující se s vyšším průměrným věkem pracovní síly,
- vlhké pracovní prostředí,
- práce na uzavřených pracovištích: zajištění možnosti nouzového úniku,
- psychologické problémy, jako je násilí, sexuální obtěžování nebo šikana,
- pracovní režimy: intenzifikace a organizace práce.

Předcházení úrazům a nemocem u pracovníků úklidu

V případě, že zaměstnavatel posílá své pracovníky úklidu na jiná pracoviště, jsou tito zaměstnavatelé povinni vzájemně spolupracovat, aby v průběhu úklidových prací zajistili všem pracovníkům ochranu – nejen pracovníkovi úklidu, který svou práci vykonává na pracovišti jiného zaměstnavatele, ale i ostatních pracovníků, aby se předešlo poškození jejich zdraví v důsledku činností pracovníků úklidu.

Krok 2: vyhodnocení a seřazení rizik podle důležitosti

Vyhodnotit existující rizika – například jejich závažnost či pravděpodobnost – a uspořádat je podle důležitosti. Je důležité, aby byly upřednostněny činnosti, jejichž cílem je zabránit rizikům nebo rizika odstranit.

Vyhodnocení rizik je dalším krokem tohoto postupu. Je-li provedeno hodnocení rizik, musí být v souladu s danou hierarchií provedena kontrolní opatření.

Krok 3: rozhodování o preventivním opatření

Stanovit patřičná opatření k odstranění či kontrole rizika. Preventivní opatření by měla být zvažována v souladu s příslušnými právními požadavky. Je-li to možné, riziko by mělo být zcela odstraněno, například

- nahrazením metod mokrého čištění metodami suchého čištění, aby se odstranila rizika uklouznutí,
- využíváním zařízení napájených z baterie, aby se odstranilo riziko zakopnutí o natažené elektrické kabely.

Jestliže to možné není, nebezpečná věc by měla být nahrazena něčím méně nebezpečným. Toho lze dosáhnout například:

- nahrazením agresivních čisticích prostředků prostředky méně agresivními,
- nahrazením ručních čisticích zařízení čisticími stroji s motorovým pohonem, aby se snížilo riziko muskuloskeletálních poruch.

Zavedena by měla být opatření kolektivní ochrany, kdežto individuální osobní ochrana by se měla využívat pouze jako poslední možnost, nelze-li riziku předcházet nebo je zvládat jinými prostředky.

Krok 4: realizace opatření

Zavést preventivní a ochranná opatření na základě plánu priorit (většinu problémů většinou nelze vyřešit okamžitě) a blíže určit, kdo a kdy má jaký úkol, kdy má být každý úkol dokončen a jaké prostředky jsou na provedení těchto opatření vyčleněny.

Preventivní a zásahové strategie by měly začínat na úrovni společnosti, aby byla chráněna veškerá pracovní síla. Jako příklady zásahových strategií na úrovni společnosti lze uvést:

- poskytování informací a školení o správném způsobu zvedání výrobků a zařízení a zacházení s nimi;

Předcházení úrazům a nemocem u pracovníků úklidu

- zajištění řádného označení všech látek, které pracovníci úklidu používají, zajištění školení a informací pro úklidový tým o bezpečném používání látek a zajištění osobních ochranných pracovních prostředků (OOPP) a oděvů, přidělovaných v případě potřeby;
- shromáždění bezpečnostních listů od všech výrobců každého jednotlivého výrobku a zajištění toho, aby pracovníci úklidu chápali rizika a kontrolní opatření spojená s různými čistícími výrobky;
- zabezpečení pravidelného zkoušení a prověřování elektrického zařízení, aby bylo možné předejít rizikům úrazu elektrickým proudem, spojeným například s používáním elektrického kabelu na mokré podlaze;
- informování a školení pracovníků úklidu o rizicích požáru, bezpečnostních pravidlech a evakuaci osob v případě vypuknutí požáru, dále též zkoušky požární signalizace v době, kdy pracovníci úklidu vykonávají svou práci, aby byli v případě nebezpečí schopni rozpoznat její zvuk; tyto zkoušky by měly proběhnout v každém provozu, kde se provádí úklid;
- zajištění neklouzavé obuvi nebo doporučení stylu neklouzavé obuvi, nejlépe s protielektrickou izolační vrstvou z materiálu, jako je guma;
- poskytnutí písemných návodů s popisem doporučených nebo osvědčených pracovních postupů;
- vytvoření postupů k údržbě zařízení používaných pracovníky úklidu; například kontrola a údržba drezín a mechanického zdvihacího zařízení.
- schválení čistících prostředků na mytí podlahy, jejichž použití s sebou nese nebezpečí uklouznutí během úklidu;
- zajištění toho, aby klienti zabezpečili adekvátní osvětlení a ventilaci po dobu úklidových činností, pokud jsou prováděny mimo pracovní dobu;
- zajištění toho, aby lisy na odpadky používali pouze školení pracovníci;
- nepoužívání prostředků na čištění oken, odstraňovačů kobercových skvrn a univerzálních čistících prostředků obsahujících butoxyetanol, nepoužívání prostředků na čištění toalet obsahujících kyselinu chlorovodíkovou a fosforečnou a výrobků s obsahem hydroxidu sodného (silné odmašťovadlo) a etanolaminových sloučenin, jako jsou odlakovače podlahových leštidel a odmašťovadla.

Pracovníci by měli být uvědoměni o rizicích a o tom, co bude učiněno na jejich ochranu. Pozor je třeba dávat rovněž na to, aby odstraněním jednoho nebezpečí nevznikala žádná další.

Krok 5: monitorování a přezkum

Hodnocení by měla být podrobována pravidelným přezkumům, aby se zajistila jejich aktuální platnost. K přezkumu je nutno přistoupit pokaždé, když dojde k významnějším změnám v organizaci, nebo v návaznosti na zjištění úrazu či na vyšetřování, které se nepodařilo dovést ke zcela zdárnému konci.

Předcházení úrazům a nemocem u pracovníků úklidu

Po realizaci preventivních opatření je nutno provádět jejich kontrolu, aby bylo zajištěno jejich řádné fungování. Vedoucí týmu mohou svou každodenní pozorností nejlépe zajistit, že kontrolní opatření jsou účinná.

V závislosti na svém postavení, členském státě a na nebezpečích, jimž jsou vystaveni, mohou mít někteří pracovníci nárok na lékařské prohlídky.

Legislativní požadavky a strategické činnosti

Evropské směrnice stanovují minimální normy na ochranu pracovníků. Tyto směrnice byly provedeny do právního řádu členských států. Nejdůležitější z nich je rámcová směrnice (89/391/EHS), která stanovuje postup hodnocení rizik a hierarchii ochranných opatření, jež jsou zaměstnavatelé povinni dodržovat. Některé další velmi důležité směrnice jsou uvedeny v seznamu na konci tohoto dokumentu. Platné právní předpisy je vhodné ověřit u příslušných vnitrostátních orgánů; směrnice stanovují minimální normy – ve vašem členském státě mohou platit přísnější požadavky.

Na pracovníky úklidu se může vztahovat rovněž řada dalších norem, jako jsou normy ISO a CEN. Tyto normy obsahují podrobné informace o organizaci pracoviště a jeho zařízení; například normy o přípustné vibraci.

Postupy na pracovišti

Denní úklid

Úklidové práce jsou často na částečný úvazek a bývají prováděny mimo běžnou pracovní dobu v časných ranních, večerních nebo nočních hodinách, nerovnoměrně rozložená pracovní doba a nepravidelné směny však mohou vést ke zvýšenému riziku újm na zdraví pracovníků úklidu (například pracují-li v noci sami). Jak je doloženo v některých členských státech, úklid není nutno provádět mimo běžnou pracovní dobu a na pracovištích, kde byl denní úklid zaveden, měla tato změna příznivý ohlas, a to nejen mezi pracovníky úklidu, ale i mezi klienty z řad podniků, například díky tomu, že je tak možné rychleji reagovat na znečištění.^v

Inovativní práce

Uklízení bývá považováno za zaměstnání nižší úrovně. K tomuto velmi rozšířenému postoji může přispívat řada faktorů. Mezi ně patří i fakt, že se často používají ty nejtradičnější pracovní metody a nástroje. Zdokonalování ergonomických modelů jde ruku v ruce se zaváděním nových, inteligentních a systematictějších pracovních metod, zařízení a přístrojů. Tato práce se tak může stát zajímavější pro větší počet pracovníků. Vytváření lepšího obrazu úklidových prací jako zaměstnání a pracovní realizace by mohlo prostřednictvím kvalitnějších zdravotních podmínek při práci vést k vyšší produktivitě.

Předcházení úrazům a nemocem u pracovníků úklidu

Informační zdroje

Množství užitečných informací o pracovnících úklidu, jejich práci a zdraví lze najít na internetu. Vybrané zdroje jsou uvedeny níže:

Informace dostupné on-line

- Bena, A., Mamo, A., Marinacci, C., Pasqualini, O., Tomaino, A., Costa, G., 'Infortuni ripetuti, rischio per professioni in Italia negli anni novanta' (Risk of repeated injuries by economic activity in Italy in the 1990's), *Med Lav*, 96, Suppl pp. 116-126, 2005, Italian, <http://www.dors.it/alleg/0201/09-bena.pdf>
- European Agency for Safety and Health at Work, *Accident prevention in practice* ISBN 92-95007-34-4, 2001, <http://osha.europa.eu/publications/reports/103/>
- European Federation of Cleaning Industries, *Health & Safety in the office cleaning sector*. <http://www.feni.be/index.php?id=19&L=0>
- Gamperiene, M., Nygård, J., Sandanger, I., Wærsted, M., Bruusgaard, D., 'The impact of psychosocial and organizational working conditions on the mental health of female cleaning personnel in Norway', *J Occup Med Toxicol.*, 1(1), Nov 2006, <http://www.occup-med.com/content/1/1/24>
- GMB: Britain's General Union, *Health and Safety for cleaners: A GMB guide*. <http://www.gmb.org.uk/Templates/PublicationItems.asp?NodeID=91047>
- Health & Safety Executive, *Caring for cleaners. Guidance and case studies on how to prevent musculoskeletal disorders*, HSG234, ISBN 0-7176-2682-2 <http://www.hse.gov.uk/press/2003/e03078.htm>
- Health & Safety Executive, *Safe use of cleaning chemicals in the hospitality industry*. <http://www.hse.gov.uk/pubns/cais22.pdf>
- Hoods, V., Buckle, P., Haisman, M., *Musculoskeletal health of cleaners*, Robens Centre for Health Ergonomics, University of Surrey, 1999, http://www.hse.gov.uk/research/crr_pdf/1999/CRR99215.pdf
- Huth, Elke, *Arbeitsfelder: Arbeits- und Gesundheitsschutz in der Reinigung, Reinigungs- und Hygiene - Technik, Facility Management*, <http://www.bewegungs-abc.de/haupt.htm>
- Instituto Sindical de Trabajo, Ambiente y Salud, *Fichas internacionales de datos de seguridad*. <http://www.istas.net/webistas/abreenlace.asp?idenlace=1570>
- Scherzer, T., Rugulies, R., Krause, N., 'Work-related pain and injury and barriers to workers' compensation among Las Vegas hotel room cleaners', *Am J Public Health*, 95(3), Mar 2005, pp. 483-488, <http://www.pubmedcentral.nih.gov/articlerender.fcgi?artid=1449206>
- Union Network International, *Health and Safety in the office cleaning sector - European manual for employees*, 2000. <http://www.union->

Předcházení úrazům a nemocem u pracovníků úklidu

network.org/UNIsite/Sectors/Property_Services/Cleaning/CleaningManual.htm

Tištěné publikace

- Flyvholm, M., Mygind, K., Sell, L., Jensen, A., Jepsen, K., 'A randomised controlled intervention study on prevention of work related skin problems among gut cleaners in swine slaughterhouses', *Occup Environ Med.*, 62(9), Sep 2005, pp. 642-649.
- Gamperiene, M., Nygård, J., Brage, S., Bjerkedal, T., Bruusgaard, D., 'Duration of employment is not a predictor of disability of cleaners: a longitudinal study', *Scand J Public Health*, 31(1), 2003, pp. 63-68.
- Kumar, R., Chaikumarn, M., Lundberg, J., 'Participatory ergonomics and an evaluation of a low-cost improvement effect on cleaners' working posture', *Int J Occup Saf Ergon.*, 11(2), 2005, pp. 203-210.
- Laursen, B., Søgaard, K., Sjøgaard, G., 'Biomechanical model predicting electromyographic activity in three shoulder muscles from 3D kinematics and external forces during cleaning work', *Clin Biomech (Bristol, Avon)*, Volume 18, Issue 4, May 2003 May, pp. 287-295.
- Massin, N., Hecht, G., Ambroise, D., Héry, M., Toamain, J., Hubert, G., Dorotte, M., Bianchi, B., 'Respiratory symptoms and bronchial responsiveness among cleaning and disinfecting workers in the food industry', *Occup Environ Med.*, 64(2), Feb 2007, pp. 75-81.
- Mondelli, M., et al., 'Carpal tunnel syndrome and ulnar neuropathy at the elbow in floor cleaners', *Neurophysiol Clin.*, 36(4), Jul-Aug 2006, pp. 245-53.
- Zock, J., et al., 'Asthma risk, cleaning activities and use of specific cleaning products among Spanish indoor cleaners', *Scand J Work Environ Health.*, 27(1), Feb 2001, pp. 76-81.

Normy

- EN 14253:2003 Vibrace – Měření a výpočet expozice celkovým vibracím na pracovním místě s ohledem na zdraví – Praktický návod
- ISO 2631:2001 Vibrace a rázy – Hodnocení expozice člověka celkovým vibracím
- ISO 5349:1986 Vibrace – Směrnice pro měření a hodnocení expozice vibracím přenášeným na ruce
- ISO 5805:1997 Vibrace a rázy – Expozice člověka – Slovník.
- ISO 8662:1988 Ruční mechanizované nářadí – Měření vibrací na rukojeti.
- EN ISO 20643 Ruční a rukou vedená strojní zařízení – Měření vibrací na rukojeti (ISO/DIS 20643:2002).

Příslušné směrnice

- 2000/54/ES ze dne 18. září 2000 Biologické činitele – cílem této směrnice je stanovit minimální požadavky zajišťující pracovníkům přicházejícím při

Předcházení úrazům a nemocem u pracovníků úklidu

- výkonu zaměstnání do styku s biologickými činiteli vyšší úroveň bezpečnosti a ochrany zdraví.
- 2002/44/ES ze dne 25. 6. 2002 Fyzikální činitele (vibrace) – expozice pracovníků rizikům plynoucím z vibrací.
 - 89/391/EHS ze dne 12. 6. 1989 Rámcová směrnice – tato obecná směrnice o zavádění opatření pro zlepšení bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců při práci zavazuje zaměstnavatele k přijetí kroků nezbytných k zajištění bezpečnosti a ochrany zdraví zaměstnanců s ohledem na všechna hlediska týkající se jejich práce.
 - 89/654/EHS ze dne 30. 11. 1989 Směrnice o podmínkách na pracovišti – zabývá se minimálními požadavky na bezpečnost a ochranu zdraví jak na pracovištích již používaných, tak na pracovištích používaných poprvé. Tyto požadavky jsou podrobně popsány v přílohách této směrnice.
 - 89/655/EHS ze dne 30. 11. 1989 Směrnice o pracovním zařízení – stanovuje požadavky na používání pracovního zařízení, jako jsou nástroje a stroje,
 - 89/656/EHS ze dne 30. 11. 1989 Směrnice o OOP – všechny osobní ochranné prostředky musí přihlížet k ergonomickým požadavkům a zdravotnímu stavu zaměstnance a uživateli přesně padnout po nutných úpravách.
 - 90/269/EHS ze dne 29. 5. 1990 Ruční manipulace s břemeny – potřebě ruční manipulace zaměstnanců s břemeny je třeba se vyhnout, v opačném případě musí být manipulace náležitě uspořádána a pracovníci vyškoleni.
 - 91/383/EHS ze dne 29. 7. 1991 Zaměstnanec na dobu určitou – cílem je provést dodatečná opatření k zajištění toho, aby zaměstnanci v pracovním poměru na dobu určitou požívali téhož stupně ochrany jako ostatní pracovníci.
 - 93/104/ES ze dne 23. 11. 1993 Pracovní doba – cílem je přijetí minimálních požadavků týkajících se některých hledisek uspořádání pracovní doby v souvislosti s ochranou zdraví a bezpečností pracovníků. Pokud jde o pracovníky úklidu, měli by být chráněni proti nepříznivým účinkům na jejich zdraví a bezpečnost, jejichž příčinou je hlavně nesouvislá pracovní doba a práce v noci.
 - 94/33/ES ze dne 22. 6. 1994 Mladiství pracovníci – tato směrnice činí zaměstnavatele odpovědnými za zajištění co možná nejmenších rizik pro mladistvé pracovníky na základě vyhodnocení rizik před jejich nástupem do zaměstnání. Je třeba rovněž určit, zda má být mladistvá osoba oprávněna k provádění určité úklidové práce či nikoliv.
 - 98/37/ES ze dne 22. 6. 1998 Dodávka strojního zařízení – požadavky týkající se dodávky strojního zařízení k použití při práci.

Odkazy

¹ European Federation of Cleaning Industries, *The Cleaning Industry in Europe*, An EFCI Survey Edition 2006 (Data 2003) <http://www.feni.be>

² European Federation of Cleaning Industries, *The Cleaning Industry in Europe*, An EFCI Survey Edition 2006 (Data 2003) <http://www.feni.be>

³ Mormont, M., *Institutional representativeness of trade unions and employers' organisations in the industrial cleaning sector*, Université Catholique de Louvain, Institut des Sciences du Travail, Project number VC/2003/0451, 146 nn.

http://www.trav.ucl.ac.be/recherche/pdf%202002/2001%2012%20LPS_final.pdf

^v Schlese, M., Schramm, F., *Beschäftigungsbedingungen in der Gebäudereinigung*, Berichte der Werkstatt für Organisations und Personalforschung e.V., Berlin 2004, ISSN 1615-8261.